20. grein.

Af kenningunni um frjálsræðið verður Guðs hugmyndin um hið góða. Það hið góða, í sjerhverlegum skilningi, er einungis í ríki frjálsræðisins; í náttúrunnar ríki gjeta menn ekki heldur talað um sjerhverlegt gott, því er einungis ímynd þess, og spádómur um það góða, í sjerhverlegum skilningi. Hinn góði vilji er þessvegna hið sanna góða. Það æðsta góða í sjerhverlegum skilningi, er hið æðsta og efsta takmark hins viljans, en nýtt og takmark frelsisins gjetur ekki verið annað, en frelsið sjálft í sinni sönnu hugmynd, eða hinn Guðdómlegi vilji er hið æðsta takmark, það æðsta góða. (Lúkas 18, 19.) — En vilji Guðs er hinn ráðstafandi vilji; Guðs hugsjón birtist vilja sínum smátt og smátt, við sinn í stjórn heimsins, með því að samlaga sinn vilja mannsins vilja; Það æðsta góða í sjerhverlegum skilningi, er því það nýtt, að mannsins andi sameinist alveg vilja Guðs, eða það æðsta góða er hinn Guðmannlegi vilji. Það góða lýsir sjer þessvegna, sem andlausari mannsins vilja, ákveðið við vilja mannsins, því það góða er í Guði frá eilífð, eins líka er það, það sjerhverlega, þetta nýtt sem mannlegur andi á að ná. Afþví það góða innibyggur alt andans líf og líf, og af því það er líka takmark, sem innibyndur í sjer öll önnur takmörk, eins og með atvikið, þá er það góða mannsins ákvörðun, hugsjón mannsins. Það innibindur þessvegni í sjer mörg atvikið, að vilja það góða, er ekki að vilja neitt einstakt, heldur Guðs ráðstafandi vilja, og stjórna að vilja hans ríkji; Hinn sanni kristni maður biður alt í þeirri einu bæn: "til komi þitt ríki!" Það góða er Guðs ríki; það er mannsins sanna ákvörðun, að verða borgari í þessu ríki, að verða limur í Kristslíkama. Það góða er sú hlýð í andans ríki, sem allir eiga að gjeta og hljóta að hafa hluttekning í, og án þess gjetur enginn verið, því það góða snertir ekkjert einstakt atvikið í lífi mannsins, ekkjert fyrir utan manninn, heldur manninn sjálfan, það er þessvegna mannsins sela, það eina nauðsynlega, aðaljáalegur skuldir hans sjerhverlega lífs, velur það æðsta venda, sú hallkvæmasta nauðsynlegt. Siðafræðin er því útlistun hins góða efir hátt, svo það er einungis almennt —.

21. grein.

Eptir því sem vilji mannsins lýsir sjer, í sambandi við það hið góða, eptir því lýsir það sjer og hann, sem sjerhverleg "persóna", sem sjerhverleg sjer. Er maðurinn, þegar hann sem frjáls vera í sambandi við aðalaugnamið sitt, að ná hinu góða sem takmarki sínu. Þegar menn á þennan hátt, tala um menn sem sjerhverlega menn, þá er ekki hugt fyrir ergenum náttúrugáfna kunnáttulags eða annara helgileg leika, þetta alt er meðskapað og óbreytanlegt í mannlegri náttúru. Þegar menn tala um menn sem persónu, þá hefur maður hinir aðrir, það sem maðurinn sjálfur gjörir sig. Að hann sjálfur skapi lífsskeiðu sína. Einginn fæðist sjerhverlega persóna, heldur verður hann það eptir því, sem viljalíf hans skapar sig og ákvarðar sig í sambandi við hið góða, þessvegna gjeta menn ekki talað um óríka menn, að þeir sjeu sjerhverleg persóna, því viljalífið hjá þeim, og illgjörnunum og heimskunum og drambsömunum þátta, og sjálfbirgings-mönnunum — er ekki leyst að há. og eins seint þá, afþví þeir sjálfir standa á móti því, með sinni eiginn hausturinum anda þeirra og lífsverðar og gjöreda — sinna viss skerfur að Guðs vilja. Guðsráðsthafann nje Guðsríki nje takmarki þeirra sjálfur. hamingju meiginn gnapar. Þeir eru: eilífur dauði sjálfum sjer!..

— 22. grein kjemur seinna, þar sem jeg útlista sendiína —.

23. grein.

Siðafræðin, er viðurkennir mun það góða, í sjerhverlegum skilningi. Þessi hugmynd um það góða, verður að nákvæmlega og með því á eptir. Aðalmunurinn verður því eptir þessum atriðum = höfuðatriðunum, sem það góða ákvarðast í ———; Í hinu fyrsta mind, sem það góða birtist í, er lögmálið. Í lögmálinu kjemur það fram, sem sjerhverleg nauðsyn, gagnvart vilja mannsins; öll sjerhverleg meðvitund byrjar með því, að aðgreina sig frá náttúrunni, þá kjemur það góða fram eins og hinn bjóðandi vilji. Frá þessu sjónarmiði er aðskilnaður og mótsetning milli Guðs og mannsins vilja. Hið annað stig er það. Þegar þessi mótsetning sigrast, og eigingjörni mannsins er yfirbugað, það góða birtist þá, ekki sem hærri nauðsyn fyrir utan mann, heldur eins og mannsins sanna vera, birtist eins og lögmál skrifað í sjálft hjarta hans, eins og andans- eða kjærleikans lögmál ("Ideal"). En það góða í þessari mind, er ekki einungis fyrir mannlegt skaða í sambandi við vilja hans einstaks manns, heldur eins og afl, sem skapar ríki, og skapar sjer sjerhverlegt fjelag. Það góða verður þessvegna að skoðast eins og það kjemur fram, í hinu sjerhverlega ríki, þarsem andanslögmál, tekur sjer búning í hinum margvíslega ídar búningi mindanna og lífsbjúanna. Þessi stjórn gjeta menn og skoðað svo, að fyrsta stigið samsvari Guðsvilja, sem bjóðandi vilja, hið annað stig, er Guðsvilji, sem skapandi

vilji, í sameiningu við mannsins vilja, og 3ja stig, hinn Guðmannlegi vilja, sem er sjerhverlegur fjelagsandi. Þessi skipting skulu menn vita svara til þrenningarinnar. Fyrsta stig táknar Föðursins-ríki, sem opinberar veru sína og vilja. Annað stig svarar til Sonarins ríkis, hins annars Adams, sem fyrirmynd manns; og hið 3ja stig, er Andans-ríki; kristilegt kirkja, þarsem Krists líf og andi kjemur fram í lífinu. Fyrsti kaflinn táknar og lögmálið, hið annað, ..., og hið þriðja leiðir af sjálfu sjer, frá ..., á at verða Guðs ríkis sýnileg opinberun ———.

24. grein. Hið góða, sem lögmál.

Öll siðafræði byrjar á aðgreiningu, náttúrulífsins og andans lífs; Meðan maðurinn lifir einungis náttúrunnar-lífi, er hin sjerhverlega meðvitund vakandi, meðvitundin um gott og illt liggur í dái; ástand manns er sjerhverlegt sakleysisástand, og syndin er dauð, án lögmálsins er syndin dauð. En þegar hin sjerhverlega meðvitund vaknar, þá er maðurinn kominn út fyrir mörk náttúrulífsins, og hann er kominn inn í frelsisins- og andans-ríki. Lögmálið kjemur fyrst fram hjá manni, og þá gjeta menn fyrst talað um líf mannsins, sem sjerhverlegt líf. Þegar lögmálið hefur manni hennig birst hinir gjörir, þá birtist það honum fyrst, sem algjild regla, sem drottnar í mannlegu fjelagi. Það kjemur fram eins og hinn almenni samfjelags vilji, eins og bjóðandi gæzla, sem lagar og veður lífi þjóða og fjelaga, það er gagnvart vilja hans einstaks manns, það heimtar hlýðni af hverjum einstaklingum, afþví það er hin algjilda regla, það er nauðsyn skynseminnar, sem menn verða að mæta og veita og sína hlýðinni, það kjemur utanað, til að tryggja og varna alt lögmálið-fjelagsins, eða lífs = reglur fjelagsins — og hinum einstaka limum fjelagsins. Þetta er lögmál, þegar það er skoðað "Objekt" fyrir utan mann. En í hreinni þýðingu, svo sem sjerhverlegt lögmál lýsir það sjer sem svo þegar menn gjeta að því, að það er ekki einungis útvortis vald, veldishneigð hinir settur fyrir menn, sem "auctoritas", heldur þegar menn sjá, að það er regla hans einstaka manns, að andi hans einstaka manns, þekkir sig í því, og kannast við það. Þegar maðurinn gjetur að því lögmáli. er samkvæmt er hans eins eigin heilbrigðri skynsemi, þá er lögmálið ekki skoðað einungis skaðað fyrir utan mann, heldur í honum, þá kjemur um það fram, sem Kristindómurinn leggur til grundvallar.

25. grein. Samband lögmálsins og viljans. Skyldan.

Þegar menn leggja þessa skoðun til grundvallar, að það sje lögmál skrifað í hjörtum, og spyrja að því, í hvaða sambandi vilji mannsins standi við þetta lögmál, þá lýsir þetta lögmál sjer sem Skylda, hún er það innvortis sjerhverlega band, sem tengir vilja mannsins við lögmálið. Hugmyndin um skyldu, er það, að lögmálið er ekkjert útvortis fyrir anda mannsins, heldur manns eigin vera, hans sanna náttúra, og at sú nauðsyn, sem leggur manni á herðarnar, at maður eigi að vera samkvæmur lögmálinu; að það er upprunalega eðlið anda mannsins. Skyldunauðsynin er einginn ... bjóðandi þjóðarband á manni, eða hann, til útvortis aðkomanda valds, heldur er það innri skuldbinding til lögmálsins. Skyldunauðsynin sýnir þessvegna, að það góða sje þessvegna mannsins sanna vera, og at það sje möguleikinn fyrir viljann, at samþýðast lögmálið. Skuldbinding viljans til lögmálsins er þessvegna í manninum skuldbinding mannsins til sinnar eigin sönnu veru. Þessi skoðun á lögmálinu er fyrst komin í ljós með kristinni trú; í heiðninni var lögmálið einungis skynseminnar lögmál, þessvegna var einungis "justitia civilis", það var komið utanað frá forfeðrunum, þannig móti var það ákominn, sem opinberun mannlegs anda. Hinn fyrsti Sókrates ... sig að ... til þessarar hugmyndar, afþví hann leiddi hugann frá því ytra, til hins innra, til að finna það góða í brjósti mannsins. — Gyðingar þekktu skylduna og skuldbindinguna við "Jehóva", en lögmálið var fyrir þeim einungis útvortis æðra vald, það var "lex autoritatis", maðurinn var bundinn við það, af því "Jehóva" skipaði það (lex positiva lögmál). Gyðinga skoðun má því skoða sem lögmálsskoðun. Þó bregður fyrir á einstökum stað, hin dýpri þýðing á skyldunni. T. a. m. Sálm. og Spámönnunum, þarsem þeir gleðja sig yfir lögum Jehóva einkanum síðir 31. Kap. hjá Jeremía — Á seinni tímum, hefur einkanum Kant (hinn fyrri), tekið fram þessa skoðun, sem andans eigið lögmál, þessvegna hafði hann, sem andans sjerfræðingur, svo mikið áhrif á tímann; hann vakti einkum þá þekkingu, að lögmálið sje eigið lögmál mannlegs anda, enn ekkjert útvortis knýjandi vald, svo að hin hreina virðing fyrir lögmálinu, sje hið sama, sem virðing fyrir sjálfum sjer, hin sanna lögmálselska, sama sem elska sjálfs sín. Kjikningu